

קורס "קפה דילמה"

תחום הדעת (ושילוב בין תחומי): פיתוח מיומנויות בתחום השיח והדיבייט

שם הכותב: זאב יבניאלי, zeev6600@walla.com

שם המרכז/ביה"ס / התכנית: מרכז ידי"ד, תכנית חט"ב

קהל יעד + שכבת גיל: חט"ב ומעלה

תיאור הפריט: פעילות לפתיחת יום הלמידה, המתרחשת כהליך למידה עצמאי, בקבוצות ובמרחב למידה לא שגרתי (בחדר מורים) סביב משקה חם וכיבוד. משך הפעילות: שיעור אחד של 45 דק'. כל דילמה כתובה בפורמט הכולל: תרחיש, דגשים והפניה להרחבה באמצעות קישורים למקורות מידע.

רציונל:

מחוננים ומצטיינים ניחנים בחשיבה מסתעפת וככאלה הם זקוקים למרחב פעולה פתוח המאפשר ומעודד כיווני חשיבה מרובים ומקוריים. דילמה שיש בה עימות בין תפיסות מאפשרת העמקה בנושאים ערכיים ומזמנת חשיבה ומאתגרת הצגת עמדות. המתודה מזמנת פיתוח יכולות חברתיות ותקשורתיות: הקשבה, סבלנות, התייחסות עניינית מעמיקה לדברי האחר ובניית מיומנויות דיבייט: פרזנטציה, טיעון קצר וענייני, "משחק תפקידים", תרבות דיון. הדילמות המצורפות נבנו בהתאמה לאוכלוסיית תלמידים ממוסדות ממ"ד והן כוללות מקורות מספרות ההלכה והמחשבה היהודיים. כמובן שניתן לפתח דילמות בכל היבט ובהתאמה לכל קבוצת יעד.

מבנה:

התלמידים מקבלים **דף דילמה** הכולל שלושה חלקים: תרחיש, דגשים והרחבות. לדף הדילמה מצורפים **דפי הרחבה מלווים** המתייחסים לאסטרטגיות דיבייט: הצגת עמדות, ניתוח גישות וטיפים לפרזנטציה מקצועית ואפקטיבית. התלמידים דנים בדילמה, ובסיום **הדיון הקבוצתי מתנהל סיכום דינמי במליאה** בעזרת אסטרטגיות שונות מתחום הדיבייט. לאחר סיום השיעור נערך **סיכום כתוב** הנשלח להורי התלמידים.

מהלך הלמידה:

שלב ההכנה:

כתיבה של דילמה על גבי פורמט שלוש החלקים הבאים:

- תרחיש - המציג סיפור דילמה
 - דגשים – העלאת כיווני מחשבה ראשוניים והשלכות הנובעות מהתרחיש
 - הרחבות – הפניה למקורות מידע באמצעות מילות חיפוש, אזורי חיפוש ו-QR-קוד
- את הדילמות המודפסות יש לפזר על גבי השולחנות, רצוי בניילונים, ולהכין בר כיבוד קל ושתייה חמה.

מפגש ודיון:

התלמידים מכינים לעצמם משקה חם ומתיישבים לדיון עצמאי סביב השולחנות. מנחה המפגש יושב יחד איתם להקשבה, להצגת נקודת מבט ולהצגת שאלות מאתגרות.

סיכום פעיל:

חלק ראשון: פתיח הכולל הצגת הדילמה והקשרים שונים, כמו חוויות אישיות או אירועים חדשתיים מההווה ומהעבר.

חלק שני: התלמידים מוזמנים להציג את עמדותיהם. הצגת העמדה מתבצעת באסטרטגיות שונות מתחום הדיבייט: משחק תפקידים, עימות, שיתוף פעיל של הקהל, כמו: "הצביעו ברגליים" – מי שמסכים עובר לצד אחד של החדר והאחרים לצד השני.

חלק שלישי: בעקבות דברים שנשמעו במהלך הדיון הקבוצתי נערך סיכום והצגת מסרים ועמדות מתחום הערכים ובהקשר של התחום בו עסקה הדילמה: מוסר, אתיקה, משפט, חברה, דת ומדינה ועוד.

המסמך המסכם:

לאחר סיום השיעור נערך סיכום כתוב הנשלח להורי התלמידים. המסמך כולל את דף הדילמה, ואת תיאור הדיון ואת כיוני המחשבה שעלו ממנו. המסמך נשלח כקובץ PDF. זהו אמצעי לשיתוף בלמידה ובמסרים ערכיים.

דגשים:

חשוב לפתח תהליך למידה עמוק לאורך תקופה, לדוגמה: להתחיל בדילמות בהן יש דיכוטומיה בין העמדות ולהתקדם לדימות מורכבות, להתחיל בדילמות בהן קל להזדהות עם עמדה ולהמשיך לדילמות בהן יש צורך להתייחס דווקא לעמדות קצה שלא מזדהים איתן. להתחיל מדילמות קרובות, לדוגמה חדשותיות, ולהמשיך לדילמות בעלות הקשרים היסטוריים או מעולמות תרבותיים במעגל הרחב. מידי פעם ניתן לשלב שיעור קצרצר בפיתוח מיומנויות נדרשות מתחום הדיבייט, לנתח שפת גוף וטקטיקות של הצגת עמדה ובניית טיעונים. סרטוני TED מאוד מומלצים לניתוח מסוג זה. חשוב לשקף באופן רפלקטיבי מה נאמר, לחזור ולהציג את העמדות השונות ולעמת את התלמידים עם גישות מנוגדות ועם חשיבה ביקורתית. ניתן לעשות שימוש בגישת "ששת כובעי החשיבה" לצורך מעבר בין נקודות מבט.

אפשרויות להרחבה/העמקה:

- חשוב לשנות ולגוון מידי פעם. אחד האמצעים לגיוון – תמונה או מצגת המשמשת כרקע חזותי לדילמה, כמו: שתי דמויות על רקע מפעל בגליל (בדילמה העוסקת בהרחבה עסקית על חשבון איכות הדיור בישוב). הרקע משמש ל"משחק תפקידים" – לעימות בין שתי הדמויות. ניתן להוסיף כותרת לדף הרקע בשם "קפה דיבייט".
- כדאי להוסיף של סרטונים רלוונטיים המעוררים דיון.
- מומלץ להקשיב לנושאים העולים בשיחה בקבוצות ולחלץ מהם כיווני פיתוח לדילמות.
- רצוי לשתף תלמידים בכתיבת דילמות (שבזונה פתוחה מופיעה במצגת)

ציוד וחומרים נדרשים:

- דפי דילמות מודפסים.
- טלפונים ניידים לקריאת ה"קיו-אר קוד" המפנה למאמרי הרחבה, או מחשבים.
- מקרן.
- ניתן להוסיף שימוש בטיימר און ליין להקצבת זמן בהצגת עמדות (חפשו בגוגל).
- ניתן להשתמש בדף מארגן לכתיבת עמדות בקבוצות (מופיע במצגת).

תוצרים אפשריים:

- עריכת אוסף דפי הדילמה כחוברת מודפסת או בפורמט דיגיטלי.
- עריכת אירוע מסכם רב-משתתפים בסגנון דיבייט.

מקורות מומלצים בנושא פיתוח מיומנויות דיבייט:

[מצגת של פרופ' ענת זוהר בנושא בניית טיעונים:](#)

[NLP – שכנוע ישיר ושכנוע עקיף: האתר של אליעד כהן](#)

[הכלי "מעמתיים ומאמתיים" - מאמר](#)

[הצעת פעילות למועדון דיבייט, מכללת ספיר \(רעיונות להרחבה בפיתוח מיומנויות לאורך הפעילות\)](#)

[חברת דילמות ערכיות – שיטות ותהליכים - מנהל חברה ונוער](#)